

պետ Կոնյեբըր (Conybeure), որով և աւետարանի հաշակը աւելի տարածուեցաւ և այդ առթիւ յօղուածներ և զրքեր հրատարակուեցան Եւրօպայում։ Այժմ մեզ յաջողուել է գտնել նոյն հատուածի հայերէն մի ուրիշ թարգմանութիւն երկու հնագոյն աւետարանների մէջ։

Հետեւեալ անգամ ասանձին յօղուածով կհրատարակենք, թէ այս նորագիտ թարգմանութիւնը և թէ աւետարանի ուրիշ հատուածների վերաբերութեամբ մեր ժողոված տեղեկութիւնները։

Գ. Վ.

ՍԼՍՈՒՆԵՅ ԴԵՎԻԹ.

(խորտոյ քաւրասով).

Հնգայ Մելիք կեղի, ինքն է կապաշտ, ամա կնիկ աստուածապաշտ, Չէնով Օվանի քիւրն է։

Փամանակ մը մնաց, էդ Հնգա մելիքին էրկու տղայ եղաւ. մէկի անուն Ապտըլ—Քերիմ, մէկին Սինամ—Քերիմ։

Փողովորդը էկան Հնգայ մելիքի մօտ ասին թէ.—Ամեն օր մեր տղէկներ կը մարթեա կաքան, յէս օր լէ մեր տղիդ օրն ա. յէս օր լէ քիւ տղէն պտի բերես, մարթես։

Հնգայ Մելիք էկաւ ուր կնիկայ մօտ, ասաց.—Ապտըլ մեր տղէկներուց մէկը էնիմ մատաղ։

Անիկ կանչեց էրկու տղէն էրիք—մէկ վրը մէկ չոքին էգիր, մէկէլ վրը մէկ չոքին էգիր—էլաց, բռնեց զուր տղէկներու էրես պագեց։

Տղէկներ խարցուցին.—Մէքայ, յորին կուլաւ։

Ասաց.—Յէս օր շարաթ ա, վաղը կիրակի օր ա, ձեր խէր պոի տանի մարթէ ձիւ կաքերուն։

Լուսուն էլաւ մէր, ամե տղին ձի մի էտուր. մէկ մէկ խուրճի օսկի էտուր, ասաց.—Աերթաք մը ա Մարայ—Մելիք. ձեր քեռիք էն տեղն ա—Չէնով Սարգիս, Չէնով Օվան։

Գեացին խաւան Մարի, իրիկուն գեացին մըտ քեռեցներուն։

Չէնով Օվան ասաց—Սինամ—Քերիմ, Ապտըլ—Քերիմ, զու յորին էկաք էն էրկրէն։

Ասին.—Մեր խէր մեզի տանէր կոքերուն մատաղ պտի էներ, մեր մէ ասեց, գեացէք մըտ ձեր քեռիք. Չէնով Սարգիս, Չէնով Օվան։

Ասին.—Տեսնիք իմալ կեղի։

Այժ օր մացին մըտ ուրանց քեռիք, էլան ասին քեռիք.—Մենք ձեզի շենք կանայ տիրէ, գեացէք Վան։

Էլան զարկին գեացին Վան, փաշի զուր կայնան, փաշի մարդիկ էկան.—Դու ի՞նչ մարդ էր, ասին։

Ասին.—Լկերինք փաշին կեղիք մշակ, Գեացին փաշին խապար տուին, փաշէն էլաւ ասեց.—Դու ի՞նչ մարդ էր։

Մենք Հնգայ երկրէն էնք, Փաշին զուր էկան (հաճելի երեւցան), ասաց.—Դու ի՞նչ կատէք.

—Մենք էկերինք կէօ կեղինք քե մշակ, Փաշէն ասաց.—Տարէք թեմիդ տեղ, ետեւդներ թալէք։

Մէկ տարի Էդ տեղ նստան, մացին։

Սինամ—Քերիմ Ապտըլ—Քերիմին ասաց.—Փաշէն մեզի բռնաւոր բռնկեալ էս մէկ տարի յիլի էրթանք, փաշին ասինք.

Էլան էկան փաշի մօտ, ասին.—Փաշա, զու մեզի բռնաւոր բերեցիր։

—Չէ, ասաց, յորին բռնաւոր բերեցիր. յէլէք գեացէք, ձեզի պատուէք։

Էլան գեացին պատեցին, տեսան քրդեր մարդկոցի կըխաղան։

Սինամ—Քերիմ ասաց.—Ապտըլ—Քերիմ, մենք էլ էրթանք իշտ էնոնց խաղանք։

Գեացին, որ մեկ ձեռ տուեցին, ուշաթափ էղան, բնկեան։

Տեսան մարդ չմնաց, առան բռններ, դաւար էկան փաշի զուր, գեացին փաշին խապար տուին.—Լի տես, ինչ ա էրած։

Փաշէն կանչեց զԱպտըլ—Քերիմ, Սինամ—Քերիմ ասաց.—Սինամ—Քերիմ, Ապտըլ—Քերիմ, զու էս ի՞նչ կենէք։

Ասին.—Փաշէն անուշ մնայ, մենք խաղցանք, յըմա (տոպալ) էղաւ։

Ասաց.—Դու զոռեղ աղնաւոր մարդ էք, էնոր ձեզի կանան դայախ տան (գիմանան), գիր մէլ (անգամ մի էս) ամա բան չենէք. թագաւորն օլտայ, տանայ իմ գլուխ կը դանի։

Էլան թորկին գեացին պատեալու. շարաթ մի մացին, գեացին տեսան օրաղիրկեանի մարդիկ մարդկոցի կը խաղան. փէտ կը դանէն իրարու, հանաք կենէն ու կուգան։

Ասին.—Էն բաղիրկեանի մարդոց խեռ մենք էլ խաղանք։

Արն որ ձեռ տուեցին, խեղրուան բնկեան, առան բաղիրկեան, էկան փաշի զիւան կանեցուցին։

—Սինամ—Քերիմ, որդի, ասաց փաշէն. էս ձեր արած բան ի՞նչ ա։

Ասաց.—Էլ չենք էներ։

Չէն զնայ խառն թագաւոր թէ Վանայ փաշէն էր թրքոյ գաղացոյ կը թաղէ:

Թագաւոր էլ աւ քառսուն խողի ճանրեց.— Գեացէք են փաշէն բռնէք բերէք:

Սինամ քերիմ Ապալ քերիմ էկան տեսան օ փաշէն օր նիյաթ էներ աւ ասին.— Փաշէն տնու ճնայ գու յորին քո նիյաթ էրերիս:

Ասաց.— Անէք էսա գիր կարգացէք չէ՞ ամի թաղան թուսան մանէք:

Գիր առան կարգըցին ասին.— Մենք կիր թանք պին բաշու ճուապ կուտանք:

Էկան պին բաշու մօտ ասին.— Դու էս մարդ յորին բռնէրիս մենք թաղաներ էնք փաշան խապար չունի:

Ասաց.— Բռնէք զէղոնք:

Ասացին.— Ի՞նչ թէ բռնէք բռնելն ի՞նչ ա մենք չգինանք:

Ասաց.— Բռնենք տաններ մօտ թագաւոր:

Ասաց Սինամ քերիմ Ապալ քերիմին.— Ապալ քերիմ գու էն տեղէն արիս ես էս տեղէն փշապուցէնք զմեն:

Փշացուցին զմեն իրեք մարդ բռնեցին առմաներ քակեցին շարեցին ի ճակատ.— Գեացէք ասէք ձեր թագաւորին էլ կայ էլ ճանփէ իդայ:

Գեացին խառն թագաւորին մօտ թագաւոր տեսաւ օ պինդաշին ու էրկու խառ ատմներ շարուկ ուրանց ծակատ էկան:

Կանչեց էն իրեք մարդ տարաւ ասաց.— Էղի ով ձեզի էրաց:

Ասին.— Էն փաշի առջի մարդիկ օ էրկու գոսեղ աղնաւոր մարդ ին:

Թագաւոր էլ աւ իրեք խաղար խողի ճանրեց ասաց.— Գեացէք զերկուս լէ փաշէն լէ սաղ բռնէք բերէք:

Էկան օրերու մէկ խառն ի Վան թուղթ բերին տուն փաշին փաշէն տաւ զթուղթ կարգաց էլ նիյաթ էրաց:

Սինամ քերիմ Ապալ քերիմ էկան ասին.— Երբ քու նիյաթ էրերիս:

— Չէ ես ասի՝ գողութեն մենէք:

Ասան գիր գացին ասիր փաշին ասին.— Դու էս ի՞նչ գիր ա ճանփերիս փաշին:

Ասաց.— Էս ի՞նչ գողութեն ա կենէք:

Ասին.— Մենք գողութեն չենք կեն:

Ասաց.— Դու բռնաւոր էք:

Ասին.— Բռնաւոր ինչ ա չգինանք:

Ասաց.— Թագաւոր ճանրիս տանի բռնայ:

Ասաց Սինամ քերիմ Ապալ քերիմին.— Ապալ քերիմ գու էս տեղէն արիս ես էն տեղէն:

Չմեն գորկին սպանին մնաց իրեք խողի առմաներ քակեցին շարեցին ճակատ ասին.— Գեացէք ձեր թագաւորին էլ կայ էլ թը ճանփիս:

Գեացին խառն թագաւորի քաղաք ասին

թագաւորին.— Թը քու մարդիկ էսմա խառնաւ էկան:

Գնաց տեսաւ օ հօ խառնաւ օ խառնաւ:

Թագաւոր ժողովեց վեց խաղար մարդ ճանփիսեց Գեացին խառն Վան փաշին փաշի մարդիկ լուսուն էկան դուս տեսան ասորին քարին թփին խլին հաշիւը կայ շատրրին չկայ էկան թուղթ բերին տուն փաշին փաշէն կարգաց սեւաւորաւ թէ էս ի՞նչ բան ա:

Սինամ քերիմ Ապալ քերիմ էկան ասին.— Փաշէն անու ճնայ յորին էս էսմա էղեր:

Ասաց.— Չեր էրածն ա:

Սինամ քերիմ Ապալ քերիմ թուղթ առան ու Գեացին տարան սերասկերի մօտ ասին.— Սերասկեր անու ճնայ էս ի՞նչ թուղթ ա:

Ասաց.— Էկերի փաշէն ու զենու մարդիկ բռնենք տանք:

Ասին.— Տանք գոր:

— Թագաւոր կայ աշխարքը տանք թագաւորի մօտ բռնաւոր:

Ասին.— Բռնաւոր ի՞նչ ա:

Թագաւոր կայ պաի տանք ձեզի բռնայ:

Ասաց.— Սինամ քերիմ գու վերեւոց արիս ես ներքեւոց:

Սպանեցին զմեն ու կտորեցին մնաց իրեք խողի բռնեցին ատմներ քակեցին շարեցին ճակատ ճամփեցին թագաւորի մօտ:

Թագաւոր տեսաւ օր խառնաւ էղան էկան ասաց.— Տիւնէն պաի էնիմ ասկար ու էրթամ:

Իրեք մարդ— սինոգապաներ էկան մըտ թագաւոր ասին.— Թագաւոր էս մարդը կոց մօտէն վաղն արի էս մարդը կոց մօտէն վնաս կուգայ:

Ճուղապ էկա Վանի փաշին.— Էդ էրկիր լաւ տիրապետէ Փաշան խառ՝ ու խառա՞ ժողուեց լըցեց ուր խաղինէն:

Հինգ տարի մնաց Սինամ քերիմ Ապալ քերիմ ասին.— Էլէք էրթանք մեր խօրը աշխարք:

Փաշէն իղին չէտուր.— Չեղի իղին չկայ կերէք խմէք թագաւորական ապրէք:

Էլան ասին.— Մեղի իղին էլ տաս կերթանք շատ էլ կերթանք չկայինք:

Չմանք խեծան էկան փաշի դուս կանչին փաշին ասին.— Փաշէն սաղ մնայ մենք չկայինք գէ փաշա մացի բարի:

Փաշէն էրեր խաղինի դուս էրաց խուրճի մի օսկի տուեց ու գրեց ճանփիս ասաց.— Գէ Գեացէք Աստուած ձեր բան յաջողայ:

Էլան էկան խառն ուրանց էրկիր օր շարաթ օր էր Գեացին Հնդայ մեղքին ասին.— Մեղքի քո աշքի լիւս տղէկներ էկան:

— Էս օր շարաթ օր ա ասաց տեսար իմ կոքերու զօրութեն:

Լիւս կիրակի էկաւ մըտ տղէկներ:— Դու բարի էք եկեր, ասաց. դու գիտցաք իմ կոքերու օրն էր, ազիզ օր էր, օր տանիմ ձեզի մատաղ էնիմ:

— Մենք գիտցանք քո կոքեր զօռ էն, մենք էկանք մեզի մատաղ էնես:

Լուսուն խէճան ձրանք, գեացին կոքերու մօտ, տղէկներ խարցուցին:— Մեկիք անուշ մնայ, դու մեզի յորին իս բերի:

— Բերերիմ ձեզի մատաղ պտի էնիմ կրօքերուն, մեր կոքեր զօրաւոր ին:

Ասին:— Օր զօրաւոր ին. արի, քե մօրթենք. թէ քեզի սաղցուցին, արի մեզի մատաղէ:

Բերին զեւէր մօրթեցին:

— Դէ, ասաց Սինամբերիմ Ապալքերիմին, դու ներքեաց արի, ես վերեւուց:

Ինչ օր կուսք կէր զըմեն կոտրտեցին, վրլ-վրլուն, ծրվծրվուն ընկեաւ մէջ կոքերուն. չար թշնամիք կոքերու միջէն յէլան փախան, էն ինչ օր խաչապաշտ էր ընկեաւ աջակողմ, էն ինչ օր կրօքապաշտ էր ընկեաւ ձախակողմ, զըմեն կոտեցին ինչ օր կոտապաշտ կէր:

Իրեք խարիր ճան թմաւ վերէներ ինչ օր Ասաուած պաշտ կեր. էլան բարձին վրլ գէվէցներուն ինչ օր կէր շնոյ մեկիքին, առան ուրանց մէր, քիւր, էկան Մարր, գեացին ուրանց քեռու տուն, 2էնով Սարգսի, 2էնով յՕփանի տուն. էլան իրեք խարիր ճան էլ Մարրայ բռնին, առան էկան զըխ Սասուն:

Էկան տեսան օ բարակիկ ջուր մի, կը զանի մեծ գետ մի կիսէ կընցնի. էն տեղ ասաց:— Մենք զօրպա, էս ջուրը զօրպա, էս ջրի վրէն մեր շէնլըք շինենք:

Ուրանց տներ էն քիչ ջրու վրէն շինին. մնաց ժուկ ու ժամանակ մի. Սինամբերիմ, Ապալքերիմն էլ կարգեցին, Աստուծոյ խրամանքով Սինամբերիմի կնիկ մնաց էրկու խոզով, էկաւ ինը ամիս ինը գաքիկա թմաւ. պարկաւ էրեք Վեգոն ու Դաւիթ:

Էլան վախենեւելուն տարին թալին Մարր, օր էկան սպանին:

Վեց տարի մնացին Մարր, տեսան ինչ կանտար քուրք կայ, պտի Սասուն աւիրեն:

2էնով Սարգիս, 2էնով Օփան էլան ասին:— Էրթանք Մարրայ մեկիքի մօտ, Գեացին Մարա մեկիքի մօտ:

Մեկիք ասաց:— 2էնով Սարգիս, 2էնով Օփան, դու յորն իք եկեր:

— Մենք եկեր ինք. քրդեր զՍասուն պտի աւիրեն, եկեր էնք օր հան Վեգոն՝ հան Դաւիթ տաս, տանինք:

— Լուսուն ձեզի բան մի կանեմ:

Յէլաւ Լուսուն Մարրայ Մեկիք կանչեց իրեք . . . օր մարդըկոց մօտին էրեր, էրաց . . . մէկ մէկ վերու փօթի էրեր, թալեց եզոնց թեւերուն:

ամէկ մանին մէկ զանգիւլակ կախեց, ասաց:— Գեացէք, Վեգոյին ու Դաւիթին ջրօպէք, տեսնինք կը փախան:

Առջին յէլան գեացին Վեգոյի օտէն, Վեգոյի աչքեր որ առաւ էնոնք, զինք լաւտեց, յէլան գեացին մըտ Դաւիթ, Դաւիթ քաշեց թուր, ընկեաւ էտեներ. օր խասեր զիրեք լէ պտի քրդեր, Փախան գեացին մըտ Մեկիք, ասին:— Մեկիք, Վեգոն զինք լաւտեց, անուն մնաց ցոտտ Վեգո, Դաւիթ օր խասեր զմեր իրեք լէ քրդեր օխչի պէս. ջրօով փախանք, պրծանք:

Ասաց:— Խը Լուսուն Վեգոն տանք թըխ տանին:

Լուսուն յէլան, Վեգոն տուն, առան գեացին. էկան էլան Սասուն, Օխչար գիւղեան քրդեր կը զանեն տանին. կասին:— Վեգո, յէլի, քրդեր յէլան զթալան կը տանին:

Վեգոն իսկի տեղից ժած չի գեայ:

Եթ թարի յիմալ քեաշեց, 2էնով յՕփան, ձէնով Սարգիս խօսքեր էրին մէկ. Հատիեա լցին, տարան Մարրայ մեկիքին, ասին:— Մարրայ մեկիք անուշ մնայ, զԴաւիթ տուր, տանենք. Վեգոն ուր տակը կը լաւօտէ:

Ասաց:— Լուսուն կը տանիք բեառսուն բաւամաղ նարտիվան, Դաւիթին կիջուկ մաղազի մէճ, Կը տանեն Դաւիթին կիջուցին մաղազին:

2էնով յՕփան ու Սարգիս իրեք օր մացին, յէլան գեացին, Մեկիքի մօտ նստան, ասին:— Մենք եկերինք, որ Դաւիթ տաս տանինք:

Ասաց:— Դաւիթ էսա իրեք օր մեռեր ա:

2էնով յՕփան ասաց:— Գեացէք իրեք խատ գեօմշու կաշի բերէք, էրկու խատ էլ ճօպան բերէք:

Բերին. գեօմշու կեաշին կապեց մեճք, երկու խատ ճօպան էլ փաթեց վերէն, ասաց մեկիքին:— Ես պտի պօռամ, բալքիմ Դաւիթի ուշքն ա գեացէ, որ իմ ձէն յուր եզի, լսայ, գեւի կիւղեայ:

Այնաւ բօռաց, ձէն ընկեաւ Դաւիթի անկեաճ, Դաւիթ ձեռներ թալեց, առաւ պատեր, լօխ պրտաւ:

2էնով յՕփան մէկէլ օր բօռաց, Դաւիթ ելաւ կանաւ, չփառուն գրեց դոներ:

Էկան մեկիքին ասին քի:— Դաւիթ մկայ զրոնք յըմեն պտի կոտոտայ, Խանին ու առան էկան զԴաւիթ:

Մեկիք բեց:— Դ՛առէք, գեացէք, Առան էկան Սասուն. բերին գեառներ տուն Դաւիթին օր տանայ, արծայ, Դաւիթ առաւ գեառներ, գնաց ջօլին խըգար լապտարակ, աղու էս փախան, լարեց, բռնեց, բերաց, էրաց մէջ գեառներուն, տեսաւ գեւիք փախան, բերաց էրաց մէջ գեառներուն, արծերն էլ բռնեց, բերեց:

Յիրկուն գեացին յառէջ, տեսան օր թէ մէկ

խաղար էր: Էրէ իրեք խաղար: առաւ էկաւ. արուն յիկեր Գաւթի յառներուց կերթէր:

Չէնով յՕփան: Չէնով Սարգիս գեացին յառէջ. — վրէ մեր արեւուն գեայ. էս ինչ էս էրեր: Գաւթի, էս ինչ ինչ:

Ասաց յրմեն բաշ գեառին: բալուլ ինչ էսոնք օշխար ինչ:

Առան բերին գեամեցին:

Լուսուն ազօթրան օր բացուաւ: Չէնով յՕփան ըսեց. — Խորպան էդիմ իմ Գաւթին: թող իզա ջանափարներ թէրթան:

Ջանափարներ թորկեցին: դասներ լէ տարաւ: չօլ: դարձաւ էկաւ:

Չէնով յՕփան կանչեց: օսկերիչ էրեր: ասաց. — Իմ Գաւթին ջուխտ մի պողպրտէ սօլ շինես: մէկ խառ էլ էրթիէ կես շինես: Օսկերիչ ինեց. բերեց խաղուց Գաւթին:

Գաւթին մէկ մէր: մէկ քուր կէր: յիրկնէ յիրկուն օր գիւղէր: կերթէր մօր խնտն ու քիւրօջ կը գրուցեր: նոր կերթէր մըտ Չէնով յՕփան: մըտ քեռիք:

Յիրկուն մի Գաւթիմ եկաւ մըտ մէր: խաղուց. — Յուր ա իմ քեռին: Ասաց. — Մարբայ Մեղիք ճամբիսը խառած կուղայ. քեռին գեացեր խաղինէն բացեր ա օր խառած տայ:

— Էդ մարդիկ յուր ինչ:

Ասաց. — Բեօ քեռու յօգէն ինչ:

Յեւաւ: գնաց յօգէն: ասաց. — Դու ինչ մարդ էր:

— Մարբայ Մեղիք ճամբիսէ: խառ՞ ու խառած կուղինք քեօ քեռու մօտէն:

— Ի՞նչ խառած: էս չըմ ճանչնայ ինչ ա խառած:

— Սասուն Մարբայ խառած պոխ տան:

Գնաց չուան էրեր: զերեք լէ զրեց խըտ իրար կապեց քեռին եկեաւ տեսաւ օր իրեք լէ կապեր ա: Գնաց Գաւթի մօտ խնդրուաւ թիւ. — Գաւթի: արի էդ մարդիկ յարձկայ:

Գաւթիմ քեռու խօսքէն չէլաւ. էդ մարդիկ յարձկեց:

Յէլան յըռըգեան: թորկին գեացին ի Մարբ: Մարբայ մեղիքին խաղար տուին թէ Գաւթիմ էօս տարբաթ խանեց մեր գեղօխ:

Մարբայ մեղիքն յէլաւ քեռասուն խուզի զրտեց. ասաց. — գեացէք եօթ տարուայ խառ՞ խըտ իրար ժողուէք:

Էլան խէճան էկան Սասուն: Չէնով յՕփանի տուն իջան:

Յիրկուն Գաւթիմ էկաւ: ասաց. — Մարէ: քեռին դո՞ւր ա:

— Գեացեր խիղնին բացեր ա: օր Մարբայ մեղիքը եօթ տարուան խառած տայ: ինտա ա էրէ: կուղայ:

Գաւթիմ յէլաւ: զնաց տեսաւ նստած օսկին կը չափին: ասաց:

— Պոտ տուէք ձի:

Պոտ մօտուրներուց առաւ: չրջեց: չրջան թափ դարտակ կոտ կը չափէր: դարտակ կը լեցնէր ջուաւ: օսկի չկանէր մէջ: մարդիկ քեռուն ասին. — Էնա կոտ առ էդոր մօտէն կը զրկինք: կը սխտի:

Գաւթիմ կոտի սիլաճախ առաւ: ընկեաւ մըջ մարդեկանց: Յը սպանեց: իրեք մարդ լէ բռնեց: ատմներ քեակեց: շարեց ճակատ. — Դէ: գեացէք: ասաց ձեր բռէին: ճամբեց Մարբայ մեղիքին: Էնոր յէլան յէմալ խայտառակ գեացին մըտ Մարբայ մեղիք:

Գաւթիմ յէլաւ քեռասուն խառ չամիչ զրեց ծոց: գնաց Մարանթու բանձրիկ սուրբ Աստուորածին: քեռասուն օր ճգնաւ: յօր մէկ խառ չամիչ կերաւ: քեռասուն օր թմաւ: խրեշտակ Ասուն էկաւ Գաւթին էրազ. — Գաւթիմ: ասաց: քեռի խաշ պատարաղն էկաւ: էկաւ թուր կէճակին: Բուրիկ Ջալալին: Բօղրէ - Գաւին:

Գաւթիմ իրեք խնտ իմցաւ օր էրազ էր:

Յեւաւ Գաւթիմ Ասու խրամանքով մաղադի դուռ էրաց: իշկեց օր պատուխան զրուկ ա խաշ - պատարաղին: լուս չորեք զիմաց կամարակապ կապէ: վերէն կայնէ: իշկեց խրեշտակ թուր: թուր կէճակին: Բուրիկ Ջալալին: Բօղրէ - Գաւին:

Խրեշտակ Աստուրածուն ինչքան առէջ ասաց. — Գաւթիմ: վըր խաշ - պատարաղին երգում չուտես: որ կերար: կը պատիճուիս: երգում վըր թրի պալչիլին կեր:

Խրեշտակ էնդէն աներեւոյթ եղաւ:

Գաւթիմ առաւ խաշ - պատարաղին զրեց ծոց: թուր կէճակին կապեց վրէն: Բուրիկ Ջալալին խեճաւ եկաւ: էլմէ ասաց:

Գեացին Չէնով յՕփանի. — Գաւթիմ էկաւ: ասին:

Էն մարդիկ օր գեացին Մարբ: Մարբայ մեղիք օր տեսաւ էօս խայտառակութեն: յէլաւ ասկեար էրաց: Պուզիկ - Բաթիկ ուր տղէն էրաց սարասկեար: զրեց խըտ ասկերին: ճամբիսին Սասուն:

Էկան ռաստ էկան Սասունցի կնկտեկաց: կընկտիք ասին. — Դո՞ր կերթան:

Բատիկ ասաց. — Պերթամ Սասուն: բերիմ քեռասուն կնիկ: քեռասուն աղջիկ: կը տանիմ չաղմաղին:

Էնկեաւ էկաւ Սասուն: չատրներ զանեց բուր: լուսացաւ: յէլան տեսան օր չատրներ Սասունայ բուր փաթեր ա: էկան Գաւթիմ խաղար տուին: Գաւթիմ բերաց 40 խիտր բամբակ էդիր մըջ խօրջգմէքներուն: նոր էլաւ ուր ոտներով խաղեաւ: Բերեց 20 զիդր բամբակ էդիր խօր քօլցի մէջ: նոր էլաւ էդիր զլօխ: Բուրիկ — Ջալալին էրիւր: 40 զիդր բամբակ փաթեց: նոր գեւաւ քեռաչեց վրէն: բերեց 40 զիդր բամբակ փաթեց ուրին: զուր խօր քեռամար կապեց:

Չէնով յՕփան եկաւ ասաց,—Դաւիթ խորպան էղնիմ քեզի կերթաս քեռ խոր կաթնաղբուր կայ, էն քեռն օր կը տանիս զՔոռիկ—Ջալալին օր ջուր խմայ, զրամբակ յմէն թափայ, նոր թող ջուր խմայ, օր Ասու խրամանքով կը լցուի չեղի պատուի, քեռ ջղմանեալուն բամբակ կը թափես, քեռ միջաց բամպկներ, նոր ջուր կը խմես:

Դաւիթ էլաւ խեծաւ զՔոռիկ—Ջալալին, ընկեաւ ճամբաս քնաց ի խոր կաթնաղբուր, Դաւիթ մոռացաւ քեռն թամբիկն, քեռն քնաւ էրած տեսաւ օր աստղը յէլաւ, խաւար էղաւ, կանչեց, Չէնով Սարգիս եկաւ, էն վաղթն ու օր քիչ էր մացէ Դաւիթն ու ուր ձին պատռէր, կանչեց թի էրկու գմշու կաշի բեր ձի ու էրկու ճապան մկայ իմ յաչքեր քեռոնայ, Դաւիթն ու քեռնիկ ջալալին կուռին:

Էլաւ կապեց մէջքն ու բռնաց Սասունայ սարի զիւօխ:

—Դաւիթ, սէրն Ասուն, իղա բամպկներ թափայ, մկայ համ գու կը պատռիս համ քոռակ:

Չէն գնաց խասաւ, ընկեաւ Դաւիթի անկեաւ, հմա շտակ շխասկըցաւ, մէկ էլ բռնաց,—Դաւիթ, թէ գեթ իս ինչի, թի քնած իս լսի:

Դաւիթ յէլաւ, զրամպկներ յըմն թափեց, Քոռիկ ջալալու խօլան պրծուց թափեց, խօլան թալեց, . . . ծակ, բերեց ուր մէջք պրծուց, շորեր խագեաւ, Ասու խրամանքով լցուաւ, ու յեւաւ խաչ հանեց յերես,—Նա խացն ու գինի, Տէր կենդանի, Մարութայ բանձրիկ Աստուածածին, Խաչպատրազին, Խեծաւ Քոռիկ ջալալին, գնաց Կուզիկ, բառիկ ի յառէջ, կսկսաւ կռիւ:

Բերեցին քեռման թալեցին, Դաւիթ չեկարցաւ քակեր ձիու ոտներուց, Չէնով յՕփան քնաւ, էրազ տեսաւ օր լուսու աստղ խաւար էլաւ,—Նաման էրկու գմշու կաշի ասաց, բռնաց,—Դաւիթ, ասա խացն ու գինի, Տէր կենդանի, Նա Մարանթուկ բանձրիկ Աստուածածին, Խաչպատրազին:

Չէն գնաց ընկեաւ Դաւիթի անկեաւ:

Ասու խրամանքով կանչեց, քեռման քակեց, զասկեար յըմն ջարդեց, Կուզիկ-Բառիկին սող բռնեց, աստմեր քակեց, շորեց ճակատ,—Իէ, գնա Մարայ մելիքին ասա էլ կայ ճամբխայ:

Կուզիկ—Բառիկ գնաց էլման կրնիտոց բռնատ էկաւ, կրնիտիք ասին.—Բառիկ, քաքոտ բերան, քեռմին էլաւ էրան—էրան, գնաց լցուաւ Բառիկ բերան, ուր աւ ասին, քեռասուն կնիկ, քեռասուն խարս, քեռասուն աղջիկ կրերի:

Բառիկ գնաց խասաւ Մարայ զեացին Մարայ մելիքին ասին:

—Բառիկ էղաւ խայտառակ, էկաւ:

Մարայ մելիք յեւաւ, աշխար յըմն էրաց ասկեար ու էկաւ ի Սասուն:

Օր օրերուց մէկ յէլան տեսան քար ու թը-

փին հասպ կեր, Մարայ մելիքի ասկերն չկեր, Էկան խապար տուին Դաւիթին:

Դաւիթ ու Վէգոն էլան խեծան զեացին, տեսան օր Մարայ մելիք զլոխ դրէ վրը մօր չոքին, քներ աւ մերն էլ թիկնէ քնէ:

Կեացին մօր մէկ ձիւ Դաւիթ բռնեց, ծծեց, մէկ լէ Վէգոն:

Մարայ մելիք իմցաւ, յէլաւ տեսաւ օր Դաւիթ ու Վէգոն ընկած մօր ծծեր կը ծծէն, յէլաւ օր Դաւիթն ու Վէգոն բէրաղգութիւնով սպաներ, մեր խայիլ չեղաւ, թէ բէրաղգութենով յօրին կըսպանես, Էրկուսն էլ իմցան, յէլան նստան:

Մարայ մելիք յէլաւ, զիւրդ առաւ ձեռ, խրեք գիր զիւրդ զարկեց Դաւիթին, Դաւիթ զայար բաշմմիշ կէնէր, զիւրդ գեռին կը բռնթէր կընցնէր, Իրեք գիր էզարկ զիւրդ ընցաւ. Դաւիթ սալամաթ պրծաւ:

Մէրն էկաւ Դաւիթի մօտ, ասաց,—Դաւիթ, մէկ կիտաս Աստըծուն խաթր, մէկ կիտաս իմ ծծի կաթին խաթր, մէկ զըրպ զարի:

Բերին քեռասուն կեազանոց խոր փորին, զՄարայ մելիք գրին ինէ, քեռասուն էլ զեռմու կաշի թալին վրէն, քեռասուն էլ ձիու փալան բերին լին վրը Մելիքին:

Դաւիթ էկաւ ասաց.—Յուր ա Մելիք:

Ասին.—Էնա տեղն ա:

Դաւիթ ասաց.—Նա խացն ու գինի . . . քեռաց թուր-կէծակին, թալեց, ասաց, խէրիք աւ խոր քեռկեր, Խօթ տապաղա թուր իլաւ գեռին:

Քեռկին տեսան օր Մելիք կայնուկ էր, ասին.—Մելիքին բան չէ էղեր, Օր պաղաւ, կտորմ գէն ընկեաւ, կտորմ գէն:

Դաւիթ Մարայ խարճ ու խարաճ կապեց օր տան Սասունայ, կռիւ օր վերջանք գտաւ, Դաւիթ զարձաւ էկաւ ուր տուն:

Կապուտ Կողկայ Խանդուգ խանմ կայ, կանչեց էրկու խատ աշղ էրեր, Դաւիթի անուն լսեր էր, ասաց.—Առէք իղա ճանկ օսկին, զեացէք, Դաւիթ կայ, էնոր առէջ զիս գովացէք:

Յէլան էրկու աշղ էկան ի Սասուն, Դաւիթի մօտ, իրեք օր խաղ ասին, յօր զիւր մի զԽանդուգ խանմ կը գովեն:

Դաւիթ յէլաւ, ասաց.—Էլ չըմուղի խաղ, ասէք, զեացէք:

Յէլան եկան Խանդուգ խանմի մօտ:

Խինդ օր մնաց, յէլաւ Դաւիթ ձին խեծաւ:

Գնաց Կապուտիոզ Խանդուգ խանմի մօտ:

Խանդուգ խանմ իշկեց ձիաւօրմ էկաւ, ասաց, Էսի Դաւիթն ա:

Իջաւ էկաւ Դաւիթի յառէջ, առաւ էլաւ վեր, նստաւ:

Խանդուգ խանմ իջաւ էկաւ տակ Դաւիթի մեծ պարան թալեց ու յէլաւ մըտ Դաւիթ, Չեր

տարաւ պաի խածար: պագէր Խանդուդ խանմին: Խանդուդ խանմ զըրն մի զարկեց Պաւիթի դօշ: Պաւիթ ասաց.— Ասդտաւ էդի: մէկ զըրր պաի քեզի զանիմ:

Մնաց չար լուսուն. Խանդուդ խանմ ճամբիսց պոզգտէ սուն մի ճամբիսու միքէն անկեց: Պաւիթ յէլաւ իշկեց: խարցուց: էդ ինչ ա:

Խանդուդ խանմ ասաց.— Եօթ զօռեղ փայլեման էկան խրտ բնծիկ կոխ:

Ասաց.— Պու նստի. ես կերթամ:

Յէլաւ էկաւ ճամբիսուն: տեսաւ սուն անկուկ. քեաշեց թուր.— կէծակին: զարկեց սան կտրեց:

Յէմայ կտրեց: էն իմցաւ չէ կտրէր: մէկ էլ թալեց էլման կտրեց: չիմցաւ: անիծեց ուրին:

«Թուլցի թնկի: օր չախի անուն կտրծին»:

Ասու խրամանքով քեամիմ յէլաւ: շնկընկեաց: պոզգտէ ծառ էկաւ 8 կտոր: ընկեաւ:

Պարծաւ օրչեց: Ասու խրամանքով եղաւ ափալքու Պաւիթ:

Խեծաւ ձին զնաց էն Եօթ փաշլիվանի մօտ: ասաց.— Ախրդիք: մենք գիւլաշ կպինք: որ օր կոխեց: Խանդուդ խանմ առնի:

Եօթնի խինգ Պաւիթ զրեց գետին: մնաց էրկուս: էն մէկն էլ էկաւ: Խանդուդ խանմ խեծաւ ձին: շորեր փոխեց: էկաւ Պաւիթին բոստո: Պաւիթ էն էրկուս լէ զրեց գետին: Խանդուդ խանմ խեծաւ ձին: փախաւ: Պաւիթ ընկեաւ էտե: Խանդուդ խանմ զինք թալեց ի ժամու մէջ: էկաւ թուր թալեց օրթալիսու խորան: ըլուց: Խանդուդ խանմ ասաց.— Խերիք ա: մէկ խեւ ես էրդում կերէր:

Պնացին սարէն: քնան: բարի լուս բացուաւ: առաւ զԽանդուդ խանմ: խեծաւ: էկաւ վրը կարմըջին: տեսաւ օր իրեք զոռեղ լէ էդ տեղ:

Զօրեղներ ափին.— Պաւիթ: էդ տեղ կային:

Պաւիթ ասաց.— Խրտ բնծի կնիկ կայ: տանմ տուն: զառնամ գեամ:

Ասացին.— Լըրում կեր վրը էս: Խաշ-պատարաղին:

Էրաց օր ձեռ զանէր վրը թրի պաշլիվին: ձեռ մոռցաւ: զանէց վրը Խաշ-պատարաղին:

— Պէ: ըսեցին: գնա:

Զօռեղներ մացին էդ տեղ:

Պաւիթ յէլաւ էկաւ Պասուն: Եօթ տարի մընաց: օր վրը աուր բըթլաւ: ուժ պնաց: էղաւ Եօթ տարուան մեռելին խաւաւ:

Եօթ տարին օր թմաւ: յէլաւ առաւ Յոան Վէդան: գնաց: էկաւ վրը էն կարմունջին: տեսաւ: օր էն իրեք զոռեղ ուրանց խօստման միքն զըռ իգա տեղ կայնուկ ին: Պնաց մըտ էտ զօռեղներուն: Զօռեղներ զարկին սպանին զՊաւիթ: Յոան Վէդան առաւ զԽաշ-պատարաղին: թուր կէծակին: զՊաւիթ— ջալալին:

Խանդուդ խանմ մնաց էրկու խոզով: ին ափս: ին դամ: ին տաղաղին: զարկաւ էրեր Պաւիթի օրգի Պաւիթի:

Պաւիթ մօր մօտէն օր պրծաւ: ընկեաւ ի գետին: ձեռ խիուկ էր: Աշխարք թափաւ: չը կեանցան բացած էն: մէր ձեռ էտուր ինչ: Ասու խրամանքով ձեռ բացուաւ: Տեսան օր մօր ջկրներուց արուն էր քակեր էր բերէր էր:

Խասաւ 12 տարին: Խլաթ աւիրեց: ինչ խրտար ճարտու քար կէր: էրաց էրկու կտոր: աշխար տակն ու վրայ արեց: աւերեց ու գնաց մտաւ մըջ Խըզըշ-քեարին: Պըռ հալա էն տեղ ա: չուր ցորեն ի խոտ էդի: խաց մասուրմ: օր յեղնի: էլման աշխարք աւիրայ:

ԱՅԼ ԵՈՒ ԱՅԼԲ

Ի՞նչ արժեք այժմեան արձակուած մի սուրբ-Ամէրիկացի 13 մասնաւորական թնդանօթից արձակուած ռումբի կշիւն է 100 զրուանքայ: և արձակելու համար պահանջվում է ոչնոս աղ քան 550 զրուանքայ ընտիր վառուղ: որի մի զրուանքան այն տեղ արժէ մօտ 1 ըուրլի: ուրեմն միայն վառուղի ծախքը կը լինի 550 ըուրլի: Աւելացրու նաեւ Ամէրիկացում խիտ թանկ նստող ռումբը: որի գինն է 1340 ըուրլի: մօտ 50 ըուրլի մանր ծախք ևս: և այն ժամանակ արձակուած մի ռումբի արժէքից կաճի մի շնչին թիւ—1940 ըուրլի: Եւ որովհետեւ այդպիսի թնդանօթով մի ժամում կարելի է 25 ռումբ արձակել: ուրեմն մի թնդանօթի մի ժամուայ ռաբախածութիւնը կը պահանջի 48,500 ըուրլի կըր ծախք: Այս ահաղին ծախքը դեռ ևս քիչ է տորպէդօ կոչուած ծովամարի համեմատութեամբ: որ 7-ից մինչեւ 8000 ըուրլի է արժէնում:

* *

Հին մասնակների հիտնդանցներ. Նոյն իսկ յունաց և հռոմէացոց պատմութիւնից ոչ մի մատենադրական չիշատակարան չունիւք: որ հաստատ գաղտնիար տար: թէ արդեօք հին ազգերը ունեցել են մեր հիւանդանոցներին համապատասխանող հաստատութիւններ: Թէպէտ Հիպոկրատէսը խօսում է Կսիուլապի տաճարի մէջ խնամած հիւանդներին վերաբերեալ իւր արած դիտողութիւններին մասին: բայց այդ հաստատ կտոր տեղեկութիւններից անկարելի հետեւեցնել: թէ տա-